

**HUISELIJK GEWELD
VERKLAARD VANUIT
GENDERPERSPECTIEF**

LITERATUURSTUDIE

COLOFON

Auteur(s): Saskia Daru (Movisie), Jamila Mejdoubi (Atria), Katrien de Vaan (Regioplan), Anouk Visser (Movisie)

Utrecht, mei 2016

Bestellen: www.movisie.nl

Vormgeving: Ontwerpburo Suggestie & ilusie

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Deze publicatie is het resultaat van het project 'follow-up genderscan', een samenwerking tussen Regioplan, Movisie en Atria.

In het kader van dit project zijn vier publicaties geproduceerd:

- Voorbij vooroordelen en stereotypes: gender en partnergeweld in de praktijk
- Huiselijk geweld verklaard vanuit genderperspectief: literatuurstudie
- Gendersensitief handelen bij huiselijk geweld: wat doet de gemeente
- Gendersensitief handelen bij huiselijk geweld: handreiking voor casusbespreking

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van de ministeries van OCW, VWS en V&J

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

INHOUDSOPGAVE

ACHTERGROND	4
Wat is gender?	4
PROFIELEN VAN PARTNERGEWELD	6
AARD EN OMVANG VAN PARTNERGEWELD	8
Omvang van geweld	8
Vormen van geweld	9
Gevolgen van partnergeweld	10
DETERMINANTEN VAN GEWELD	12
Gendergerelateerde risicofactoren	12
Maatschappelijke factoren	12
Inter-/intrapersoonlijke factoren	15
Sociaaleconomische status	17
Migrantenvrouwen en verblijfsrecht	17
CONCLUSIE	19

ACHTERGROND

Op 18 november 2015 heeft Nederland het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld geratificeerd. Het treedt voor Nederland op 1 maart 2016 in werking. Zowel het VN-vrouwenverdrag als het Verdrag van Istanbul verplichten landen tot het aanpakken van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, waarbij het Verdrag van Istanbul ook expliciet noemt dat deze aanpak gendersensitief moet zijn. Deze verdragen zien geweld tegen vrouwen (VN-definitie: geweld dat gepleegd wordt tegen vrouwen omdat zij vrouw zijn en geweld dat vrouwen bovenmatig treft) als een vorm van discriminatie van vrouwen en als mensenrechtenschending. In Nederland wordt over het algemeen een genderneutraal beleid gevoerd op het gebied van huiselijk geweld.

In opdracht van het Ministerie van Volksgezond, Welzijn en Sport, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Ministerie van Veiligheid en Justitie is deze literatuurstudie uitgevoerd door Atria, Regioplan en Movisie. Onderzocht is de rol van gender in partnergeweld ten behoeve van deskundigheidsbevordering voor professionals over een gendersensitieve aanpak bij huiselijk geweld.

Deze publicatie is ontwikkeld op basis van wetenschappelijke literatuur die de relatie tussen gender en partnergeweld verkent. De literatuur beschrijft risicofactoren voor partnergeweld, waaronder psychosociale problemen, die tot nog toe weinig met gender in verband worden gebracht¹. Gender kan een rol spelen bij huiselijk geweld in alle relaties waarin dat plaatsvindt. In deze publicatie ligt de focus op partnergeweld. Partnergeweld maakt een substantieel onderdeel uit van huiselijk geweld.² We beschrijven alleen de gender gerelateerde risicofactoren voor partnergeweld waar wetenschappelijke onderbouwing voor is.

In deze publicatie maken we voornamelijk gebruik van internationale literatuur, omdat er op dit thema weinig wetenschappelijke literatuur van eigen bodem komt. De internationale gegevens zijn naar grote waarschijnlijkheid representatief voor de Nederlandse populatie, omdat alleen studies zijn geïnccludeerd die verricht zijn in westerse landen en die vergelijkbaar zijn met Nederland.

In deze publicatie beschrijven we eerst wat gender is. Vervolgens komt de relatie tussen gender en geweld aan bod, waarna we belangrijke gendergerelateerde determinanten van geweld beschrijven. In deze publicatie besteden we ook aandacht aan sociaaleconomische status en migrantenvrouwen en welke afhankelijkheden bij deze vrouwen een rol kunnen spelen.

WAT IS GENDER?

Met de term gender beschrijven we hoe vrouwen en mannen functioneren in een sociale, culturele, economische en politieke context vol ongelijkheden en stereotyperingen die tot 'natuurlijk' lijkende man/vrouw verschillen leiden. Bij gender gaat het niet om biologische verschillen, maar om de maatschappelijke interpretatie van mannelijke en vrouwelijke rollen. Genderrollen zijn historisch gegroeid, cultureel bepaald en afhankelijk van een specifieke sociaaleconomische, politieke en culturele context. Ze worden ook beïnvloed door factoren zoals leeftijd, klasse en etniciteit, maar ook religie en seksuele geaardheid. De term 'seks' refereert aan de biologische en fysieke eigenschappen van vrouwen en mannen.

1. Breiding, M. J., Black, M. C., & Ryan, G. W. (2008). Prevalence and risk factors of intimate partner violence in eighteen US states/territories, 2005. *American Journal of Preventive Medicine*, 34(2), 112-118.
2. Veen, H.C.J. van der, & Bogaerts, S. (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: overkoepelend syntheserapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. Den Haag, WODC.

Bij zowel gender als sekse is er sprake van een continuüm met veel variaties (man, vrouw, transgender en intersekse) en ook wat betreft seksuele oriëntatie (lesbisch/homoseksueel, biseksueel, hetero, asexueel).

Gendersensitiviteit

Gendersensitiviteit betekent dat men rekening houdt met de sociaal-culturele rollen die aan de twee seksen gekoppeld zijn, en met name met de verschillen die daaruit voortvloeien in macht, gelijkheid, afhankelijkheid en verwachtingen ten aanzien van gedrag. Het toepassen van een genderperspectief betekent verder gaan dan oog hebben voor verschillen in de aard en omvang van het geweld dat vrouwen en mannen treft. Geweld dient in de brede maatschappelijke context van ongelijkheid, in het bijzonder tussen de seksen, te worden geplaatst. Bij het ontbreken van gendersensitiviteit, worden relevante oorzaken die verband houden met die ongelijkheid onvoldoende herkend, erkend, aangepakt en weggenomen. Een gendersensitieve aanpak van geweld waarbij men rekening houdt met gendergerelateerde oorzaken en context is dus van belang voor een effectieve aanpak van partnergeweld.

PROFIELEN VAN PARTNERGEWELD

In de literatuur worden meerdere profielen van partnergeweld omschreven.^{3,4,5} Men onderscheidt verschillende profielen om inzichtelijk te maken op welke manier macht en controle een rol zouden kunnen spelen, maar ook wat de achtergrond van het geweld en de gevolgen voor het slachtoffer zouden kunnen zijn.⁶ De meest voorkomende profielen zijn: 1) Common couple violence, 2) Intiem terrorisme en 3) Gewelddadig verzet.

COMMON COUPLE VIOLENCE

Common couple violence is de meest voorkomende vorm van partnergeweld. Hiermee wordt bedoeld dat partnergeweld alleen onder bepaalde omstandigheden of in bepaalde situaties voorkomt en dat beide partners geweld toepassen. Bij dit type geweld is er niet zozeer sprake van één partner die macht en controle over de ander uitoefent, maar het ontstaat wanneer conflicten escaleren. De oorzaak en ernst van het geweld verschilt dan ook per koppel. Het geweld kan incidenteel voorkomen. In bepaalde gevallen is het geweld chronisch en dan meestal gerelateerd aan externe factoren die leiden tot stress, zoals middelengebruik of het ontbreken van communicatievaardigheden (zie ook negatieve communicatiestijl).

Bij common couple violence zijn beide partners zowel pleger als slachtoffer, maar kan er wel verschil zijn in de ernst van het geweld en in de consequenties: de ernst en gevolgen van geweld kunnen groter zijn voor vrouwen dan voor mannen.⁷

INTIEM TERRORISME

Intiem terrorisme is de meest extreme vorm van partnergeweld, waarbij het slachtoffer vaker hulp (bijvoorbeeld opvang) nodig kan hebben. Intiem terrorisme verwijst naar geweld waarbij macht en controle door de pleger worden gebruikt om de partner langdurig en ernstig te domineren. De pleger past fysiek en vaak ook seksueel geweld toe, maar kan ook andere vormen van geweld gebruiken zoals psychische mishandeling (manipuleren, dreigen, vernederen etc.) en economische mishandeling, waarbij de partner bewust financieel afhankelijk wordt gehouden. De pleger kan proberen om de partner te isoleren van haar sociale netwerk. Vaak is sprake van zeer ernstig geweld, maar dat hoeft niet: als er een verleden is van ernstig geweld, dan kan alleen al de dreiging daarmee voldoende zijn om macht en controle over het slachtoffer uit te oefenen.^{8,9}

3 Verwijs, L. M., & Lünemann, K. (2012). *Partnergeweld: Achtergrond en risicofactoren*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

4 Johnson, M. P., & Leone, J. M. (2005). The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence findings from the national violence against women survey. *Journal of family issues*, 26 (3), 322-349.

5 Römken R.G. (1992). *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties*. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.

6 Allen, M. (2011). Is there gender symmetry in intimate partner violence?. *Child & Family Social Work*, 16 (3), 245-254.

7 Johnson, M. P., & Leone, J. M. (2005). The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence findings from the national violence against women survey. *Journal of family issues*, 26 (3), 322-349.

8 Johnson, M. P., & Leone, J. M. (2005). The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence findings from the national violence against women survey. *Journal of family issues*, 26 (3), 322-349.

9 Römken R.G. (1992). *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties*. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.

Bij intiem terrorisme gaat het veelal om mannelijke plegers en vrouwelijke slachtoffers. Bij dit geweld is er meestal sprake van stereotype rolpatronen.¹⁰ Essentieel bij deze vorm van huiselijk geweld is dat het is verweven met een interactiepatroon van controle en dominantie van de man ten opzichte van de vrouw. Vrouwen zijn vaker slachtoffer van 'coercive control' door hun partner dan mannen.¹¹

GEWELDDADIG VERZET

Bij gewelddadig verzet past het slachtoffer geweld toe tegen de gewelddadige, controlerende partner.¹² Volgens Verwijs en Lünemann verzet het slachtoffer zich dan door middel van geweld tegen de pleger na een lange periode slachtoffer te zijn van geweld (vaak is er sprake van intiem terrorisme). Dit type geweld wordt ook wel omschreven als zelfverdediging. In de meerderheid van de gevallen van gewelddadig verzet is de pleger een vrouw die lange tijd gecontroleerd en mishandeld is door de mannelijke partner.^{13,14}

10 Leone, J.M., Johnson, M.P., & Cohan, C.L. (2007). Victim help seeking: differences between intimate terrorism and situational couple violence. *Family Relations*, 56 (5), 427-439.

11 Johnson, M. P., & Leone, J. M. (2005). The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence findings from the national violence against women survey. *Journal of family issues*, 26 (3), 322-349

12 Johnson, M. P. (2005). Domestic violence: it's not about gender—or is it?. *Journal of marriage and family*, 67 (5), 1126-1130.

13 Verwijs, L. M., & Lünemann, K. (2012). *Partnergeweld: Achtergrond en risicofactoren*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

14 Römken R.G. (1992). *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties*. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.

AARD EN OMVANG VAN PARTNERGEWELD

OMVANG VAN GEWELD

We kunnen verschillende bronnen gebruiken om de omvang van partnergeweld te bepalen, namelijk registratiegegevens en representatieve bevolkingssurveys. De uitkomsten ten aanzien van de prevalentie van partnergeweld kunnen enigszins verschillen, afhankelijk van de gekozen methode. Met representatieve bevolkingssurveys, zoals het onderzoek van FRA (European Union Agency for Fundamental Rights), kan men op een betrouwbare manier de omvang van partnergeweld bepalen. Registratiegegevens¹⁵, zoals bijvoorbeeld de politieregistratie, zijn minder geschikt om de omvang te schatten, onder andere omdat deze kampen met een hoge mate van onderrapportage.

In maart 2014 publiceerde FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) een studie waar expliciet is gekeken naar geweld tegen vrouwen. Hieruit blijkt dat een op drie vrouwen in Europa vanaf hun vijftiende jaar een vorm van lichamelijk of seksueel geweld ervaart. Meer dan de helft van de vrouwen (55%) heeft te maken met een of meer vormen van seksueel geweld. Toch blijkt ook dit onderzoek dat er veel sprake is van onderrapportage van het aantal gemelde gevallen. In Nederland ondervinden relatief veel vrouwen (20-29%) geweld van hun partner/ ex-partner.¹⁶

Uit alle Nederlandse studies wordt duidelijk dat vrouwen (veel) vaker slachtoffer zijn van huiselijk geweld dan mannen. Uit de politieregistratie van de afgelopen jaren blijkt dat 91% van de verdachten van huiselijk geweld een man is; bij driekwart van de incidenten is het slachtoffer een vrouw. Ongeveer twee derde van de incidenten betreft (ex-)partnergeweld.¹⁷ Ook onder kinderen zijn meisjes vaker slachtoffer dan jongens¹⁸. Mishandeling en bedreiging van vrouwen vinden vaker plaats in de privésfeer dan die van mannen. In de meeste gevallen gaat het daarbij om partnergeweld. Opvallend is het belangrijke aandeel van ex-partners. Uit onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) blijkt dat vrouwen significant vaker slachtoffer zijn van (ex-)partnergeweld dan mannen.¹⁹

Als er alleen wordt gekeken naar *evident* huiselijk geweld (herhaalde en zware incidenten en sterk controlerend en dwingend intiem geweld) dan zijn vrouwen significant vaker slachtoffer van geweld door een (ex-)partner dan mannen (78% versus 59%), terwijl mannen vaker slachtoffer zijn van geweld door andere familieleden en huisvrienden.²⁰

15 Registratiegegevens van de Steunpunten Huiselijk Geweld worden niet op nationaal niveau verzameld. Na de invoering van Wmo2015 zijn Veilig Thuis instellingen verplicht registratie gegevens bij het CBS aan te leveren.

16 Römken, R., Jong, T. de, & Harthoorn, H. (2014). *Geweld tegen vrouwen: Europese onderzoeksgegevens in Nederlandse context*. Amsterdam: Atria

17 Ferwerda, H. & Hardeman, M. (2013). *Kijk... dan zie je het! Huiselijk geweld geteld en verdiept*. Arnhem: Bureau Beke.

18 Ferwerda, H. & Hardeman, M. (2013). *Kijk... dan zie je het! Huiselijk geweld geteld en verdiept*. Arnhem: Bureau Beke.

19 Veen, H.C.J. van der, & Bogaerts, S. (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: overkoepelend syntheserapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. Den Haag, WODC.

20 Veen, H.C.J. van der, & Bogaerts, S. (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: overkoepelend syntheserapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. Den Haag, WODC.; Heijden, P.G.M. van der, Cruyff, M.J.L.F., & Gils, G.H.C., van. (2009). *Omvang van huiselijk geweld in Nederland*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum; Dijk, T. van, Veen, M. van, & Cox, E. (2010). *Slachtofferschap van huiselijk geweld. Aard, omvang, omstandigheden en hulpzoekgedrag*. Hilversum: Intomart.; Knaap, L.M. van der, Idrissi, F. el, & Bogaerts, S. (2010). *Daders van huiselijk geweld*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.; Veen, H.C.J. van der. (2011). *Secundaire analyses slachtofferdata landelijk onderzoek huiselijk geweld*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum.

Als we kijken naar partnergeweld bij vrouwen uit etnische minderheidsgroepen, blijkt dat als er rekening wordt gehouden met leeftijd en sociaal economische status (SES), de cijfers vergelijkbaar zijn met autochtone vrouwen.^{21,22} Uit onderzoek blijkt dat de prevalentie van partnergeweld onder minderheidsgroepen hoogstwaarschijnlijk een onderrapportage is.²³ Specifiek over partnergeweld in homoseksuele relaties blijkt dat de mate van slachtofferschap onder homoseksuele mannen en lesbische vrouwen vergelijkbaar is met die onder heteroseksuele vrouwen. Vaak gaat het onder homoseksuele mannen om seksueel en ernstig geweld.^{24,25}

VORMEN VAN GEWELD

Partnergeweld kan meerdere vormen aannemen. Naast fysiek geweld is er dwang en controle. Ook kan er samenspel zijn tussen fysiek geweld, psychisch geweld en seksuele dwang.²⁶

Mannen en vrouwen verschillen niet wezenlijk van elkaar als het gaat om psychische mishandeling, zoals bedreigen, vernederen en kleineren en in geval van lichamelijke mishandeling (slaan, duwen, krabben en schoppen).^{27,28} Maar in vergelijking met mannen blijken vrouwen vaker slachtoffer van ernstig fysiek geweld. Ook uit politiegegevens blijkt dat er significant meer meldingen zijn van huiselijk geweld tegen vrouwen dan mannen.²⁹ Uit onderzoek onder een klinische populatie (arrestanten) in Amerika bleek dat de vrouwelijke arrestanten³⁰ vaker een wapen tegen hun partner gebruikt hebben. Een verklaring volgens de plegers is dat zij vinden dat de man fysiek sterker is en dat zij daarom een wapen nodig hebben om hem aan te kunnen.³¹ Tevens toonde Felson (2007) aan dat mannen en vrouwen even vaak verbaal agressief zijn tegen hun partner, maar dat mannen vaker geweld gebruiken en ook vaker angst bij hun partner kunnen genereren. Dit wordt bevestigd door onderzoek van Caldwell, Swan en Woodbrown, waaruit blijkt dat vrouwelijke slachtoffers vaker angst ervaren tijdens een conflict waarbij er sprake is van geweld in

21 Wittebrood, K., & Veldheer, V. (2005). Partnergeweld in Nederland: een secundaire analyse van de Intomart-onderzoeken naar huiselijk geweld. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48(1), 1.

22 Violent, P., Römkens, R., & Lahlah, E. Published in: S. Condon, M. Schroettle, T. Ravi (Eds), *Violence against women and ethnicity. Commonalities and differences*. Barbara Buddrich Publishers.

23 Dijk, T. van, Oppenhuis, E., Abrahamse, M., Meier, A., Justitie, M. van, & Onderzoek-en, W. (2002). *Huiselijk geweld onder Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken in Nederland*. Hilversum: Intomart Beleidsonderzoek.

24 Murray, C. E., Mobley, A. K., Buford, A. P., & Seaman-DeJohn, M. M. (2007). Same-sex intimate partner violence: Dynamics, social context, and counseling implications. *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 1(4), 7-30.

25 Walters, M. L., Chen, J., & Breiding, M. J. (2013). *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 findings on victimization by sexual orientation*. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.

26 Lünemann, K.D., & Pels, T. (2013). Van generatie op generatie: Een literatuurstudie naar het doorbreken van geweld en de rol van opvoeding [Intergenerational Transmission: A Study to Stop IPV and the Influence of Parenting].

27 Straus, M. A. (2006). Future research on gender symmetry in physical assaults on partners. *Violence against women*, 12(11), 1086-1097.

28 Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: a meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 126(5), 651.

29 Walby, S., Towers, J., & Francis, B. (2015). Is violent crime increasing or decreasing? A new methodology to measure repeat attacks making visible the significance of gender and domestic relations. *British Journal of Criminology*, azv131.

30 Deze vrouwen waren gearresteerd wegens (fataal) partnergeweld

31 Felson, R. B., & Outlaw, M. C. (2007). The control motive and marital violence. *Violence and victims*, 22(4), 387-407.

vergelijking met mannelijke slachtoffers³² Mannelijke plegers kunnen daarom vaker geweld gebruiken om controle op het slachtoffer uit te oefenen³³ Vrouwelijke plegers gebruik vaak fysiek geweld als reactie op het geweld van de man³⁴

Seksueel geweld komt vaker voor bij vrouwen. Vooral gehuwde vrouwen of vrouwen die samenwonen bleken vaker slachtoffer te zijn van verkrachting waarbij de partner de pleger is. Daarnaast blijken vooral vrouwen vaker slachtoffer te zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag³⁵ Stalking komt ook vaker voor bij vrouwen³⁶ Enkele onderzoekers beschreven echter dat het percentage stalking onder mannen een onderrapportage zou zijn³⁷ Volgens hen zien mannen zichzelf niet snel als slachtoffer en daarom rapporteren zij minder vaak dat zij slachtoffer zijn van partnergeweld. Mannen rapporteren ook minder angst als gevolg van stalking in vergelijking met vrouwen.

GEVOLGEN VAN PARTNERGEWELD

De gevolgen van partnergeweld zijn in verreweg de meeste gevallen verschillend voor vrouwen dan voor mannen. In vergelijking met mannelijke slachtoffers van geweld hebben vrouwen een drie keer hogere kans op verwondingen als gevolg van geweld, een vijf keer hogere kans op verwondingen waarbij medische hulp nodig is en worden zij vaker opgenomen vanwege de ernst van de verwondingen. Vrouwen rapporteren ook vaker verzuim van werk en raken vaker werkloos als gevolg van mishandeling.^{38,39,40} Ook als vrouwelijke en mannelijke slachtoffers vergelijkbare vormen van geweld hebben ervaren zijn de psychosociale gevolgen voor vrouwen veel ernstiger. Zo komt PTSS vaker voor bij vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld.⁴¹ Volgens Tjaden en Thoennes rapporteerden de vrouwen in hun studiepopulatie vaker te vrezen voor lichamelijk letsel door geweld. Verder blijkt dat vrouwelijke slachtoffers van geweld vaker voor hun leven vrezen dan mannen.⁴²

- 32 Caldwell, J.E., Swan, S.C., & Woodbrown, V.D. (2012). Gender differences in intimate partner violence outcomes. *Psychology of Violence*, 2(1), 42.
- 33 Römken, R.G. (1992). *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties*. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- 34 Fulu, E., Warner, X., Miedema, S., Jewkes, R., Roselli, T., & Lang, J. (2013). *Why do some men use violence against women and how can we prevent it. Quantitative findings from the United Nations multi-country study on men and violence in Asia and the Pacific*. Bangkok: United Nations Development Programme, United Nations Population Fund, United Nations Women and United Nations Volunteers.
- 35 Haas, S. de. (2012). Seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jongeren en volwassenen in Nederland. *Tijdschrift voor seksuologie*, 36, 136-145.
- 36 Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Prevalence and Consequences of Male-to-Female and Female-to-Male Intimate Partner Violence as Measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence Against Women*, 6(2), 142-161.
- 37 Aa, S. van der. (2014). Stalking as a form of (domestic) violence against women: two of a kind?. *Italian Journal of Criminology*, 6(3), 174-187.
- 38 Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence against women*, 6(2), 142-161.
- 39 Swanberg, J., Macke, C., & Logan, T. K. (2007). Working Women Making It Work Intimate Partner Violence, Employment, and Workplace Support. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(3), 292-311.
- 40 Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence against women*, 6(2), 142-161.
- 41 Ansara, D. L., & Hindin, M. J. (2011). Psychosocial consequences of intimate partner violence for women and men in Canada. *Journal of Interpersonal Violence*, 26 (8), 1628-1645.
- 42 Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence against women*, 6 (2), 142-161. De onderzoekers ondervroegen een representatieve groep van 8000 mannen en 8000 vrouwen in de VS

Psychosociale gevolgen voor mannelijke slachtoffers uit zich vaak in depressieve symptomen.⁴³ Zo ook bij vrouwen.⁴⁴ Uit een kwalitatieve studie onder 68 mannen bleek dat mannelijk slachtofferschap gerelateerd was aan schaamte, ontkenning, stigmatisering en angst.⁴⁵ Mannelijke slachtoffers melden het geweld minder vaak bij professionals dan vrouwen. Dit is ook het geval bij mannelijke slachtoffers van seksueel geweld; zij hebben een hogere kans op depressie en het hebben van zelfmoordgedachten maar het merendeel van de slachtoffers zoekt geen hulp.^{46,47}

Fataal partnergeweld

Partnergeweld kan soms fatale gevolgen hebben, vooral voor vrouwen; tussen 2010 en 2014 waren er in Nederland jaarlijks gemiddeld 25 vrouwelijke en 5 mannelijke slachtoffers van fataal partnergeweld⁴⁸. Uit internationaal onderzoek bleek dat er zeven keer meer gevallen van dodelijk huiselijk geweld met vrouwelijke slachtoffers dan met mannelijke slachtoffers waren⁴⁹. Interessant is dat bij vrouwen 'zelfverdediging' een belangrijk motief is voor het plegen van partnerdoding⁵⁰, in sommige gevallen na langdurig slachtoffer van geweld te zijn geweest. Mannelijke plegers slaan juist toe als de vrouw hen heeft verlaten, bijvoorbeeld omdat ze is gevlucht naar een opvanghuis.^{51,52}

43 Shorey, R. C., Sherman, A. E., Kivisto, A. J., Elkins, S. R., Rhatigan, D. L., & Moore, T. M. (2011). Gender differences in depression and anxiety among victims of intimate partner violence: The moderating effect of shame proneness. *Journal of interpersonal violence*, 26 (9), 1834-1850.

44 Pico-Alfonso, M. A., Garcia-Linares, M. I., Celda-Navarro, N., Blasco-Ros, C., Echeburúa, E., & Martinez, M. (2006). The impact of physical, psychological, and sexual intimate male partner violence on women's mental health: depressive symptoms, posttraumatic stress disorder, state anxiety, and suicide. *Journal of Women's Health*, 15 (5), 599-611.

45 Tsui, V., Cheung, M., & Leung, P. (2010). Help-seeking among male victims of partner abuse: men's hard times. *Journal of Community Psychology*, 38 (6), 769-780.

46 Phelan, M. B., Hamberger, L. K., Guse, C. E., Edwards, S., Walczak, S., & Zosel, A. (2005). Domestic violence among male and female patients seeking emergency medical services. *Violence and Victims*, 20 (2), 187-206.

47 Randle, A & Graham, C. (2011). A Review of the Evidence of the Effects of Intimate Partner Violence on Men. *American Psychological Association*, 12 (2), 97-111.

48 CBS, Persbericht, donderdag 27 augustus 2015, Ruim helft van vermoorde vrouwen door ex of partner omgebracht

49 Stöckl, H., Devries, K., Rotstein, A., Abrahams, N., Campbell, J., Watts, C., & Moreno, C.G. (2013). The global prevalence of intimate partner homicide: a systematic review. *The Lancet*, 382(9895), 859-865.

50 Felson, R. B., & Lane, K. J. (2010). Does violence involving women and intimate partners have a special etiology?. *Criminology*, 48(1), 321-338.

51 Römken, R., Slachtoffers tot het bittere einde? *Nemesis* 1992b, 6, p. 1 O-15.

52 Römken, R., & Lahlah, A. (2011). Particularly violent? The construction of muslim culture as a risk factor for domestic violence. *Violence against women and ethnicity: Commonalities and differences across Europe*, 79-96.

DETERMINANTEN VAN GEWELD

Bij een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld is het van belang dat gekeken wordt naar de *context* waarin het plaatsvindt. Zo krijgen we inzicht in hoe bepaalde factoren een rol spelen (bv. werkeloosheid). Deze factoren kunnen het risico op geweld vergroten. Vaak spelen de (gendergerelateerde) afhankelijkheden tussen partners, ongelijke verhoudingen en rolverwachtingen hierin een rol omdat deze de geweldsituatie in stand houden of het vinden van een effectieve oplossing belemmeren. In deze paragraaf beschrijven we de belangrijkste gendergerelateerde factoren en afhankelijkheden.

GENDERGERELATEERDE RISICOFACTOREN

Over het algemeen zijn risicofactoren voor partnergeweld vergelijkbaar voor mannen en vrouwen, maar deze kunnen verschillend uitwerken voor deze groepen. In deze paragraaf zullen we de risicofactoren beschrijven die partnergeweld mede veroorzaken of in stand houden én die in hun uitwerking gerelateerd zijn aan gender. We maken hierbij een onderscheid tussen maatschappelijke en inter-/intrapersoonlijke factoren:

- Maatschappelijke factoren
  - Financiële afhankelijkheid
  - Huisvesting
  - Gezamenlijke kinderen
  - Intergenerationele overdracht van geweld
  - Sociaaleconomische status
- Inter-/intrapersoonlijke factoren
  - Negatieve communicatiestijl
  - Echtscheiding
  - Zwangerschap

MAATSCHAPPELIJKE FACTOREN

Financiële afhankelijkheid

Als een partner financieel afhankelijk is van de pleger bemoeilijkt dit de keuze om de gewelddadige relatie te beëindigen en kan het geweld zich voortzetten. Circa de helft van de vrouwen in Nederland is niet economisch zelfstandig.⁵³ Dat betekent dat in Nederland vooral vrouwen financieel afhankelijk zijn van hun partner. Ook bij gezinnen met een hoge sociaaleconomische status kan het zijn dat de vrouw afhankelijk is van de man. In Nederland is er namelijk vaak sprake van een anderhalf-verdieners model waarbij mannen de hoofdkostwinner zijn en vrouwen parttime werken en daarmee meestal niet financieel zelfstandig zijn.

Financiële afhankelijkheid bij vrouwen vergroot de kans op mishandeling.⁵⁴ Het maakt het ook moeilijker om de partner te verlaten als er niet voldoende inkomen is voor het eigen levensonderhoud en huisvesting.⁵⁵ Vooral vrouwen zonder werkervaring lopen een groot risico omdat zij na het verlaten van hun partner weinig kans hebben op een eigen inkomen behalve een bijstandsuitkering. Ook na een scheiding kan er nog een financiële afhankelijkheid bestaan, wanneer er sprake is van alimentatie (voor kinderen en eventueel voor de ex-partner). Uit onderzoek blijkt dat vrouwen die economisch zelfstandig zijn eerder een gewelddadige relatie zullen beëindigen. Wel is het zo dat als vrouwen depressief zijn, de

53 Merens, A., & Brakel, M. van den. (2014). *Emancipatiemonitor 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

54 Bornstein, R. F. (2006). The complex relationship between dependency and domestic violence: converging psychological factors and social forces. *American Psychologist*, 61(6), 595.

55 Kim, J., & Gray, K. A. (2008). Leave or stay? Battered women's decision after intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 23(10), 1465-1482.

kans om de relatie te beëindigen kleiner wordt.⁵⁶ Voor mannen blijkt het tegenovergestelde te gelden, wat vanuit een genderperspectief begrijpelijk is. Mannen die slachtoffer zijn van matig of wederkerig geweld zullen minder vaak de relatie beëindigen als ze financieel onafhankelijk zijn.⁵⁷ Een mogelijke verklaring is dat de norm is dat een man verantwoordelijk is voor de inkomsten binnen het gezin en daarom niet de relatie kan beëindigen.

Bij homoseksuele koppels van mannen blijkt de financiële afhankelijkheid minder een rol te spelen. Homoseksuelen geven aan dat zij vaak bij hun partner blijven, omdat zij van hun partner houden en hopen dat de situatie verbetert.⁵⁸ Bij lesbische koppels blijkt dat vooral de plegers emotioneel afhankelijk zijn van de partner.⁵⁹

Huisvesting

Een slachtoffer zonder voldoende geld om zelfstandig te wonen, zet minder snel een punt achter een gewelddadige relatie. Zoals in de vorige paragraaf is benoemd zijn vooral vrouwen niet financieel zelfstandig waardoor ze zelf geen woning kunnen betalen. Vrouwen zullen eerder een gewelddadige relatie beëindigen als ze hulp krijgen bij het vinden van een woning.⁶⁰ In Nederland kunnen vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld een woning toegewezen krijgen, maar ze moeten wel voldoende inkomen hebben en in het bezit zijn van een geldig verblijfsdocument.⁶¹

Overigens zijn er ook mannelijke slachtoffers die door (de dreiging met) geweld hun woning moeten verlaten, het gaat in de meeste gevallen om slachtoffers van eerwraak en mensenhandel. Uit een kleinschalige studie bleek dat 40% van de inwoners van een mannenopvangcentrum slachtoffers zijn van partnergeweld, meestal fysiek.⁶²

Gezamenlijke kinderen

Heeft een slachtoffer thuiswonende kinderen met de dader, dan verbreekt hij of zij de relatie minder snel. In dat geval kan de geweldsituatie blijven voortduren. De partners zijn er vaak niet bewust van wat voor gevolgen huiselijk geweld kan hebben op de kinderen.

Door stereotype opvattingen over de rol van de moeder (voor het gezin zorgen en het gezin bij elkaar houden) kan het voor vrouwen moeilijker zijn om de partner te verlaten. Dit is vooral het geval als de partner niet gewelddadig is tegen de kinderen. Mannen blijven juist vaker bij de partner als zij slachtoffer zijn van matig of wederzijds geweld uit angst dat zij hun kinderen verliezen.⁶³

De pleger kan ook de kinderen als chantagemiddel gebruiken om controle over de partner uit te oefenen, bijvoorbeeld door te dreigen de kinderen af te pakken. Overigens gebruiken beide partners deze tactiek. Interessant is dat mannelijke plegers van intiem terrorisme vaker co-ouderschap willen verkrijgen dan vaders die geen pleger zijn. Daarom is het van belang om bij een verzoek tot co-ouderschap uit te

56 Anderson, K. L. (2007). Who gets out? Gender as structure and the dissolution of violent heterosexual relationships. *Gender & Society, 21*(2), 173-201.

57 Anderson, K. L. (2007). Who gets out? Gender as structure and the dissolution of violent heterosexual relationships. *Gender & Society, 21*(2), 173-201.

58 Merrill, G. S., & Wolfe, V. A. (2000). Battered gay men: An exploration of abuse, help seeking, and why they stay. *Journal of homosexuality, 39*(2), 1-30.

59 McKenry, P.C., Serovich, J.M., Mason, T.L., & Mosack, K. (2006). Perpetration of gay and lesbian partner violence: A disempowerment perspective. *Journal of Family Violence, 21*(4), 233-243.

60 Baker, C. K., Billhardt, K. A., Warren, J., Rollins, C., & Glass, N. E. (2010). Domestic violence, housing instability, and homelessness: A review of housing policies and program practices for meeting the needs of survivors. *Aggression and Violent Behavior, 15*(6), 430-439.

61 www.amsterdam.nl/gemeente/organisatie/ruimte-economie/wonen/woonbeleid/aandachtsgroepen/aandachtsgroepen/vrouwen-opvang/

62 Nanhoe, A. C. (2011). Pionieren in de mannenopvang. *Een evaluatiestudie na 2½ jaar ervaring met de opvang en hulpverlening aan mannelijke slachtoffers van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.*

63 Anderson, K. L. (2007). Who gets out? Gender as structure and the dissolution of violent heterosexual relationships. *Gender & Society, 21*(2), 173-201.

zoeken wat de achterliggende reden zou kunnen zijn en of er mogelijk sprake is van intiem terrorisme.⁶⁴ Vrouwelijke plegers kunnen de partner chanteren, zodat hij het geweld niet meldt of haar verlaat.⁶⁵ Bij migranten kan het voorkomen dat de partner dreigt de kinderen mee te nemen naar het land van herkomst, de angst om de kinderen nooit meer te zien in zo'n geval groter.⁶⁶ Dat maakt dat een slachtoffer mogelijk besluit in de gewelddadige relatie te blijven.

Uit onderzoek blijkt dat (oudere) kinderen zelf ook druk kunnen uitoefenen op - voornamelijk - de moeder om de pleger niet te verlaten. Het blijkt ook dat kinderen vaker de moeder de schuld geven van het geweld dat plaatsvindt (overigens geven moeders zichzelf ook vaak de schuld).⁶⁷ Dit is vooral het geval als de kinderen zelf ook slachtoffer zijn van geweld. De moeder zou dan de kinderen niet goed hebben beschermd tegen de pleger. Buitenstaanders stellen de moeder vaker verantwoordelijk voor het gebrek aan bescherming van de kinderen bij geweld.⁶⁸ Moeders worden vaker gestigmatiseerd door de gemeenschap als ze de partner niet willen verlaten. Maar ook als ze het huis wel verlaten omdat zij dan het gezin niet bij elkaar zou houden, wat paradoxaal is.⁶⁹

Bij sommige migrantengroepen kan het krijgen van een dochter ook leiden tot conflicten, omdat de voorkeur uit gaat naar een zoon. Tijdens de zwangerschap kan er al (psychisch) geweld optreden tegen de vrouw, omdat zij schuldig zou zijn aan het feit dat zij zwanger is van een dochter.⁷⁰ Dit kan met name spelen bij migranten uit Azië en Islamitische landen.⁷¹

Intergenerationele overdracht van geweld

Naast bovengenoemde aan gender gerelateerde risicofactoren voor geweld, blijkt er ook een gendercomponent te zijn in de intergenerationele overdracht van huiselijk geweld. Het opgroeien in een conflictueus gezin met agressie en geweld vergroot het risico op het, op latere leeftijd, plegen van geweld in intieme relaties en tegen kinderen. Personen die als kind zijn mishandeld of getuige waren van geweld tussen de ouders, gebruiken later vaker zelf geweld tegen hun kinderen of partner, of zijn slachtoffer van geweld.^{72,73,74} Hier spelen ook genderverschillen een rol. Stith en collega's (2000) constateren dat mannen die in een gewelddadig gezin opgroeien meer kans hebben om pleger te worden en vrouwen meer kans om slachtoffer te worden van partnergeweld.⁷⁵ Er is een sterker verband tussen het ondervinden van geweld in de jeugd en als volwassene slachtoffer worden van partnergeweld, dan

64 Anderson, K. L. (2007). Who gets out? Gender as structure and the dissolution of violent heterosexual relationships. *Gender & Society*, 21 (2), 173-201.

65 Anderson, K. L. (2007). Who gets out? Gender as structure and the dissolution of violent heterosexual relationships. *Gender & Society*, 21 (2), 173-201.

66 Erez, E., & Britz, L. (2006). Providing a Helping Hand to Battered Immigrant Women: The Professionals' Perspectives. *Migration, Culture Conflict, Crime and Terrorism*, 199.

67 Moulding, N. T., Buchanan, F., & Wendt, S. (2015). Untangling Self-Blame and Mother-Blame in Women's and Children's Perspectives on Maternal Protectiveness in Domestic Violence: Implications for Practice. *Child Abuse Review*, 24 (4), 249-260.

68 Dijkstra, S. (2009). Geweld thuis-en hardnekkige normen rond gebrekkig moederschap. *Ouderschap & Ouderbegeleiding*, 12 (2), 113-121.

69 Enander, V. (2010). "A Fool to Keep Staying": Battered Women Labeling Themselves Stupid as an Expression of Gendered Shame. *Violence against women*, 16 (1), 5-31.

70 Schmid, J., Kirchengast, S., Vytiska-Binstorfer, E., & Huber, J. (2004). Psychosocial and sociocultural aspects of infertility-a comparison between Austrian women and immigrant women. *Anthropologischer Anzeiger*, 301-309.

71 Ebenstein, A. (2014). *Why do Parents Abort Girls? Patrilocality and Its Historical Origins*.

72 Römken, R.G. (1992). *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties*. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.

73 Swan, S.C., & Snow, D.L. (2006). *The development of a theory of women's use of violence in intimate relationships*. *Violence Against Women*, 12 (11), 1026-1045.

74 Whitfield, C.L., Anda, R.F., Dube, S.R., & Felitti, V.J. (2003). Violent childhood experiences and the risk of intimate partner violence in adults assessment in a large health maintenance organization. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(2), 166-185.

75 Stith, S. M., Rosen, K. H., Middleton, K. A., Busch, A. L., Lundeberg, K., & Carlton, R. P. (2000). The Intergenerational Transmission of Spouse Abuse: A Meta-Analysis. *Journal of Marriage and Family*, 62 (3), 640-654.

tussen het zijn van getuige van geweld en slachtofferschap. Ook Heyman & Slep (2002) vonden dergelijke genderverschillen.⁷⁶ Bij mannen is een sterke invloedsrelatie te zien tussen zelf getuige zijn van geweld van vader naar moeder en daderschap als volwassene, zowel tegen kind als tegen partner. Terwijl bij vrouwen het risico op slachtofferschap van partnergeweld vooral wordt versterkt door geweld van moeder naar kind in de jeugd. Als vrouwen in hun jeugd getuige zijn van geweld van moeder naar vader, vergroot dit de kans op partnergeweld door de vrouw als volwassene. Het voorbeeld van ouders kan dus een belangrijke rol spelen bij de intergenerationale overdracht van geweld.⁷⁷

INTER-/INTRAPERSONLIJKE FACTOREN

Zwangerschap

Zwangerschap is een risicofactor voor geweld; veel studies tonen namelijk aan dat tijdens de zwangerschap huiselijk geweld kan beginnen of kan verergeren.⁷⁸ De vrouw heeft dan ook meer kans op meervoudige verwondingen. Tijdens een zwangerschap gebruikt de plegger vaak ook andere vormen van fysiek geweld, zoals slaan in de buik of in de genitaliën. Direct na de zwangerschap is de kans op ernstige vormen van geweld het grootst.

Geweld tijdens de zwangerschap kan grote gevolgen hebben voor de gezondheid van de moeder, maar ook voor het ongeboren kind en kan zelfs fataal zijn. Oorzaken van geweld in de zwangerschap zijn o.a. jaloezie ten opzichte van het ongeboren kind en een afkeer van het ongeboren kind. Dit is vooral het geval bij een ongewenste zwangerschap. Soms kan het geweld tijdens de zwangerschap juist verminderen of tijdelijk stoppen, omdat de partner geen schade wil toebrengen aan het ongeboren kind. Zo bleek uit een studie in de Verenigde Staten dat tijdens de zwangerschap het geweldspercentage lager lag dan het jaar voor de zwangerschap.⁷⁹ Sommige vrouwen proberen daarom zwanger te raken om het geweld tijdelijk te beëindigen.⁸⁰

Risicofactoren voor geweld tijdens de zwangerschap zijn o.a.: jonge leeftijd, middelengebruik, laag opleidingsniveau en alleenstaand zijn.^{81,82} Ook blijkt dat vrouwen met een hogere opleiding dan hun partner een verhoogde kans hebben op huiselijk geweld tijdens de zwangerschap. Bij jonge zwangere vrouwen uit multiprobleem gezinnen komt partnergeweld vaak voor: 58% van de studiebevolking was slachtoffer van fysiek geweld tijdens de zwangerschap en 16% van seksueel geweld. Deze jonge zwangere vrouwen (<26 jaar) gebruiken zelf ook vaak fysiek geweld (65%) tijdens de zwangerschap.⁸³

Zwangere vrouwen durven vaak niet toe te geven dat zij slachtoffer zijn van huiselijk geweld. En als ze op consult zijn bij een hulpverlener gaat de partner vaak mee waardoor zij het geweld niet kunnen bespreken.⁸⁴

76 Heyman, R. E., & Slep, A. M. S. (2002). Do child abuse and interparental violence lead to adulthood family violence?. *Journal of Marriage and Family*, 64(4), 864-870.

77 Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A Systematic Review of Risk Factors for Intimate Partner Violence. *Partner Abuse*, 3 (2), 1-27.

78 James, L., Brody, D., & Hamilton, Z. (2013). Risk factors for domestic violence during pregnancy: a meta-analytic review. *Violence and Victims*, 28 (3), 359-380.

79 Saltzman, L. E., Johnson, C. H., Gilbert, B. C., & Goodwin, M. M. (2003). Physical abuse around the time of pregnancy: an examination of prevalence and risk factors in 16 states. *Maternal and child health journal*, 7 (1), 31-43.

80 Saltzman, L. E., Johnson, C. H., Gilbert, B. C., & Goodwin, M. M. (2003). Physical abuse around the time of pregnancy: an examination of prevalence and risk factors in 16 states. *Maternal and child health journal*, 7 (1), 31-43.

81 Saltzman, L. E., Johnson, C. H., Gilbert, B. C., & Goodwin, M. M. (2003). Physical abuse around the time of pregnancy: an examination of prevalence and risk factors in 16 states. *Maternal and child health journal*, 7 (1), 31-43.

82 Saltzman, L. E., Johnson, C. H., Gilbert, B. C., & Goodwin, M. M. (2003). Physical abuse around the time of pregnancy: an examination of prevalence and risk factors in 16 states. *Maternal and child health journal*, 7 (1), 31-43.

83 Mejdoubi, J., Heijkant, S. C. van den, Leerdam, F. J. van, Heymans, M. W., Hirasings, R. A., & Crijnen, A. A. (2013). Effect of nurse home visits vs. usual care on reducing intimate partner violence in young high-risk pregnant women: a randomized controlled trial. *PLoS one*, 8 (10), e78185.

84 Bacchus, L., Bewley, S., & Mezey, G. (2001). Domestic violence in pregnancy. *Fetal and maternal medicine review*, 12 (04), 249-271.

Negatieve communicatie stijl

In relaties waarbij sprake is van een negatieve communicatiestijl (bijvoorbeeld schelden, de ander negeren of agressief reageren) is meer kans op partnergeweld. Volgens Feldman kan een negatieve communicatiestijl ook invloed hebben op de ernst en frequentie van geweld.⁸⁵ Als gewelddadige partners minder assertief zijn, kunnen ze zich vaak minder goed emotioneel uitdrukken. Uit een studie van Rogge naar de relatie tussen mannelijk ouderschap en communicatiestijlen blijkt dat mannen die minder communicatief vaardig waren, een hoger risico hadden om hun vrouw fysiek of psychisch te mishandelen. Opvallend is dat als een vrouw minder communicatief vaardig is, zij een hogere kans heeft om slachtoffer te zijn van psychisch geweld.⁸⁶ Het blijkt ook dat in relaties waar de man geweld toepast er vaak sprake is van situaties waarbij de partner een probleem wil bespreken en de man dan de discussie bewust beëindigt of vermijgend gedrag vertoont.⁸⁷ In relaties waarbij de man geweld gebruikt is er ook vaker sprake van verbale agressie tussen partners. Vooral mannen met een laag probleemoplossend vermogen zijn vaker verbaal agressief.

Een negatieve communicatiestijl beïnvloedt ook of het geweld zich voortzet. De reactie op geweld kan een invloed hebben op het ontstaan van herhaald geweld: slachtoffers die zelf agressief reageren door te schelden of te dreigen vergroten het risico om opnieuw slachtoffer te worden.⁸⁸

Lawick en Groen spreken over een negatieve spiraal van geweld, waarbij het romantische ideaal van een relatie wordt verstoord door verschillen tussen partners. Zij beschrijven dat wanneer vrouwen eerder hun ongenoegen uiten, en hiermee hun partner frustreren, de partner ziet dit als kritiek. De vrouw probeert op haar beurt de relatie te redden, maar raakt steeds gefrustreerder. De partner reageert dan heftiger. Uiteindelijk leidt de frustratie tussen partners tot woede en geweld dat zeer ernstige vormen kan aannemen.⁸⁹

Echtscheiding

Een scheiding kan er toe leiden dat partners geweld gebruiken of dat het geweld juist escaleert.⁹⁰ Ook in relaties waarbij er nooit sprake was van geweld kan in deze periode geweld ontstaan. In de literatuur spreekt men van “separation instigated violence”. Zowel mannen als vrouwen kunnen pleger zijn van separation instigated violence. Meestal is de pleger degene die verlaten wordt en die geschrokken is van de keuze van de partner om te scheiden en daarom gewelddadig reageert. Zo kan de pleger als reactie bezittingen van de partner vernielen of met objecten gooien. Deze vorm van geweld is vaak eenmalig. In relaties waarbij er al sprake was van “common couple violence” kan het geweld zich na de scheiding voortzetten of escaleren. Bij “intiem terrorisme” kan het geweld na de scheiding escaleren en zelfs fatale gevolgen hebben, vooral als de pleger het gevoel krijgt door de scheiding de controle over de partner te verliezen.⁹¹

85 Feldman, C. M., & Ridley, C. A. (2000). The role of conflict-based communication responses and outcomes in male domestic violence toward female partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17 (4-5), 552-573.

86 Rogge, R. D., & Bradbury, T. N. (1999). Till violence does us part: the differing roles of communication and aggression in predicting adverse marital outcomes. *Journal of consulting and clinical psychology*, 67 (3), 340.

87 Berns, S. B., Jacobson, N. S., & Gottman, J. M. (1999). Demand-withdraw interaction in couples with a violent husband. *Journal of consulting and clinical psychology*, 67 (5), 666.

88 Verwijs, L. M., & Lünemann, K. (2012). *Partnergeweld: Achtergrond en risicofactoren*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

89 J. V., & Groen, M. (2008). *Intieme oorlog. Over geweld en kwetsbaarheid in gezinsrelaties*. Amsterdam: Van Gennep.

90 Römken R.G. (1992). *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties*. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.

91 Kelly, J. B., & Johnson, M. P. (2008). Differentiation among types of intimate partner violence: Research update and implications for interventions. *Family Court Review*, 46 (3), 476-499.

SOCIAALECONOMISCHE STATUS

In de aanpak van huiselijk geweld is het van belang om ook aandacht te besteden aan sociaaleconomische status (SES). Een lage SES gaat vaak gepaard met allerlei risicofactoren, zoals o.a. middelengebruik. Uit onderzoek blijkt dat hoe meer risicofactoren iemand heeft, hoe hoger de kans op huiselijk geweld.⁹² En al komt partnergeweld voor in alle SES groepen, uit studies van de afgelopen 30 jaar is aangetoond dat vooral een lage SES gerelateerd is aan partnergeweld en dat daarbij vooral de mannen pleger zijn. Met name opleidingsniveau en gezinsinkomen zijn belangrijke factoren. Een laag inkomen vergroot het risico op geweld tegen vrouwen in de relatie. En hoe lager het inkomen, des te ernstiger het geweld.^{93,94} Dit kan overigens ook het geval zijn als een vrouw meer verdient of een hogere status heeft dan haar man.⁹⁵ Financiële stress in het gezin blijkt ook gerelateerd te zijn aan geweld. Het blijkt dat zowel mannelijk als vrouwelijk daderschap vaker voorkomt als het gezin financiële stress ervaart. Partners met een lage SES vertonen vaker jaloers en controlerend gedrag.⁹⁶

Over het algemeen lijkt werkloosheid een risicofactor te zijn voor partnergeweld, al geven de onderzoeken geen eenduidig beeld.^{97,98} Uit een Amerikaanse studie blijkt dat mannen die werkloos zijn vaker pleger zijn van partnergeweld, maar ook van fataal partnergeweld in vergelijking met mannen die niet werkloos zijn.⁹⁹ Als een vrouw een baan heeft en de man juist werkloos is, blijkt de kans op geweld ook toe te nemen. Opvallend is dat wanneer beide partners werkloos zijn de kans op geweld juist lager is.¹⁰⁰

MIGRANTENVROUWEN EN VERBLIJFSRECHT

Migrantenvrouwen vormen een kwetsbare groep voor partnergeweld.¹⁰¹ Zij hebben te maken met extra afhankelijkheden (bijvoorbeeld omdat ze de taal niet kundig zijn), daarnaast kunnen traditionele rolpatronen binnen deze populatie sterker aanwezig zijn dan bij autochtonen. Zij dienen daarom benaderd te worden met een gendersensitieve én een cultuursensitieve aanpak.¹⁰² Het is daarbij wel belangrijk om bewust te zijn van verschillen tussen eerste en tweede generatie migranten, omdat de tweede generatie migranten vaak een hoger opleidingsniveau hebben en beter geïntegreerd zijn.^{103,104}

Uit een kwalitatieve studie onder Turkse en Marokkaanse gezinnen blijkt dat de meeste mannen

- 92 Dube, S. R., Felitti, V. J., Dong, M., Chapman, D. P., Giles, W. H., & Anda, R. F. (2003). Childhood abuse, neglect, and household dysfunction and the risk of illicit drug use: the adverse childhood experiences study. *Pediatrics*, 111 (3), 564-572.
- 93 Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A Systematic Review of Risk Factors for Intimate Partner Violence. *Partner Abuse*, 3 (2), 1-27.
- 94 Cunradi, C. B., Caetano, R., & Schafer, J. (2002). Socioeconomic predictors of intimate partner violence among White, Black, and Hispanic couples in the United States. *Journal of family violence*, 17 (4), 377-389.
- 95 Jewkes, R. (2002). Intimate partner violence: causes and prevention. *The Lancet*, 359 (9315), 1423-1429
- 96 Felson, R. B., & Lane, K. J. (2010). Does violence involving women and intimate partners have a special etiology?. *Criminology*, 48(1), 321-338.
- 97 Anderberg, D., Rainer, H., Wadsworth, J., & Wilson, T. (2015). Unemployment and domestic violence: theory and evidence. *The Economic Journal*.
- 98 Anderberg, D., Rainer, H., Wadsworth, J., & Wilson, T. (2015). Unemployment and domestic violence: theory and evidence. *The Economic Journal*.
- 99 Campbell, J. C., Webster, D., Koziol-McLain, J., Block, C., Campbell, D., Curry, M. A., ... & Laughon, K. (2003). Risk factors for femicide in abusive relationships: Results from a multisite case control study. *American journal of public health*, 93 (7), 1089-1097.
- 100 Jewkes, R. (2002). Intimate partner violence: causes and prevention. *The Lancet*, 359 (9315), 1423-1429
- 101 Rösemann, U., Marvanová Vargová, B., & Webhofer, R. (2010) PROTECT: Identifying and Protecting High Risk Victims of Gender Based Violence - an Overview by for WAVE - Women Against Violence Europe
- 102 Leeuw, N. D. (2010). Turkish and Moroccan Muslim rape victims in the Netherlands: How the Dutch government could create an atmosphere in which the academic tool of intersectionality van be incorporated for professionals in women's shelters and psychology practices in regular Dutch care sector. <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/188146>
- 103 Dagevos, J. (2005). Minderheden, armoede en sociaal-culturele integratie. *Migrantenstudies*, 21(3), 135-154.
- 104 Bijl, R. V., Zorlu, A., Rijn, A. S. van, Jennissen, R. P. W., & Blom, M. (2005). Integratiekaart 2005: De maatschappelijke integratie van migranten in de tijd gevolgd: trend-en cohortanalyses. Cahiers

van mening zijn dat het toegestaan is geweld toe te passen om de vrouw te corrigeren, als zij zich bijvoorbeeld niet houdt aan de kuisheidsregels. Opvallend is dat het merendeel van de vrouwen uit deze studiepopulatie juist vindt dat mannen geen geweld mogen gebruiken.¹⁰⁵

Eerste generatie migrantenvrouwen weten vaak niet wat hun rechten zijn of wie ze kunnen raadplegen als er sprake is van geweld. Ze zullen ook minder snel geweld melden bij een instantie omdat hier een taboe op rust en de drempel hoog is.¹⁰⁶ Eerste generatie migranten zijn ook extra kwetsbaar, als de familie van de vrouw in het land van herkomst woont. De vrouw loopt dan een hoger risico om sociaal geïsoleerd te leven en vaak ook omdat ze de Nederlandse taal niet goed kundig is. Daardoor is het moeilijker om een sociaal netwerk te creëren of te participeren in de arbeidsmarkt.¹⁰⁷ Deze vrouwen zijn zo op meerdere manieren afhankelijk van hun partner. Bijkomend probleem is dat de partner vaak meegaat naar afspraken met hulpverleners, waardoor de vrouw het geweld niet kan melden.

Huwelijksmigranten hebben de eerste vijf jaar een verblijfsrecht dat afhankelijk is van hun partner. De meeste huwelijksmigranten zijn vrouw. Zij kunnen bij bewezen huiselijk geweld wel een zelfstandige verblijfsvergunning krijgen als zij binnen vijf jaar hun partner verlaten, maar dat is niet zeker. Dit maakt deze groep vrouwen extra kwetsbaar.

Bij migranten kan huwelijksdwang, waarbij het huwelijk tegen de vrije wil van minstens een van de huwelijkskandidaten is gesloten, ook een rol spelen.¹⁰⁷ Dit verhoogt het risico op geweld. Vooral vrouwen zijn slachtoffer van huwelijksdwang, maar ook mannen kunnen slachtoffer zijn. Bij mannen kan homoseksualiteit een reden zijn tot een gedwongen huwelijk met een vrouw. De psychosociale gevolgen van huwelijksdwang zijn ernstiger voor vrouwen dan voor mannen, omdat bij vrouwen huwelijksdwang vaak gepaard gaat met controle op mobiliteit en seksuele vrijheid. Daarnaast zijn vrouwelijke slachtoffers van huwelijksdwang ook kwetsbaarder voor partnergeweld in vergelijking met mannelijke slachtoffers van huwelijksdwang.¹⁰⁸ Andere situaties waarin gendergerelateerde aspecten door kunnen spelen zijn onder meer: geweld tegen ongedocumenteerde vrouwen (vrouwen zonder verblijfsvergunning), geweld tegen vrouwen in asielzoekerscentra, en geweld als grond voor een vluchtelingenstatus. Ook lijkt de problematiek van 'verborgen vrouwen' (sterk geïsoleerd levende vrouwen) samen te hangen met huiselijk geweld.¹⁰⁹

105 Yerden, I. (2008). *Families onder druk. Huiselijk geweld in Marokkaanse en Turkse gezinnen*. Amsterdam: Van Genneep.

106 Bent-Goodley, T. B. (2007). Health Disparities and Violence Against Women Why and How Cultural and Societal Influences Matter. *Trauma, Violence, & Abuse*, 8 (2), 90-104.

107 Boyd, M., & Grieco, E. (2003). Women and migration: incorporating gender into international migration theory. *Migration Information Source*, 1.

107 Cornelissens, A., Kuppens, J., & Ferwerda, H. (2009). Huwelijksdwang-een verbintenis voor het leven?: Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland.

108 Sabbe, A. (2011). Implicaties van beleid in Europa op gedwongen huwelijken. Een analyse van cultuur, migratie en gender in het beleid ten aanzien van gedwongen huwelijken. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 14 (1).

109 Musa, S., & Diepenbrock, E. (2013). *Verborgen vrouwen: een vergeten groep. Een verkennend onderzoek naar aard, omvang en aanpak van de problematiek van verborgen vrouwen in de deelgemeente Delfshaven*. Rotterdam: Femmes for Freedom.

CONCLUSIE

In deze literatuurstudie is getracht om de rol van gender in partnergeweld in kaart te brengen. Uit deze studie blijkt dat bij partnergeweld vrouwen kwetsbaarder zijn dan mannen en dat dit samenhangt met gender. Vrouwen zijn vaker slachtoffer en het geweld neemt gemiddeld genomen, vaak ernstiger vormen aan. Bij homoseksuele koppels blijkt het slachtofferschap vergelijkbaar te zijn met heteroseksuele vrouwen. De gevolgen van partnergeweld blijken groter voor vrouwen dan voor mannen. Vanuit een genderperspectief is het ook belangrijk om aandacht te besteden aan mannelijke slachtoffers van partnergeweld, omdat ook zij vele negatieve (gezondheids)gevolgen kunnen ervaren.

Voor professionals op het gebied van partnergeweld is het van belang de risicofactoren voor partnergeweld te kennen, zoals een laag inkomen, maar ook de rol van gender bij deze risicofactoren. Ook in de intergenerationele overdracht van geweld blijkt er een gendercomponent te zijn. Daarnaast is het van belang om te weten dat bepaalde afhankelijkheden, zoals financieel afhankelijk van de dader zijn, partnergeweld in stand kunnen houden. Het blijkt dat vooral vrouwen vaker afhankelijk zijn van hun partner. Overigens kunnen ook mannen afhankelijk zijn, als er bijvoorbeeld kinderen in het spel zijn en als chantagemiddel gebruikt worden.

Verder dient men rekening te houden met andere sociale factoren die mensen kwetsbaar kunnen maken, zoals migratie.

